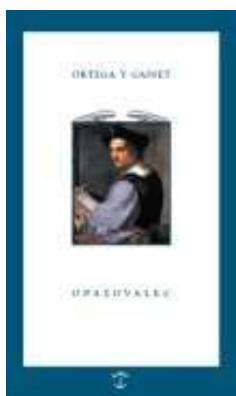

José Ortega Y Gasset: Opazovalec (Ljubljana: Družina, 2010)

| Natisni |

Prispeval Gašper Jakovac

Sreda, 15. Septembra 2010 10:10

Španski filozof José Ortega Y Gasset (1883–1955), avtor znamenitega dela *Upor množic*, se zaveda nevhvaležne pozicije opazovalca. Zato, kot je pomiril pisca radovednega pisma, pomirja tudi bralce: opazovalec je prvič tisti, ki se upira politiki ter goji željo po teoriji, in drugič, nemara tudi zavoljo potencialno očitane prevzetnosti, ni nepomembno, da se realnost, ki jo opazujemo, ponuja v individualnih perspektivah. Če se po Platonu zlo in nepravilnost naselita v državo zato, ker ne dela vsak svojega, komu torej filozof dela uslugo, ko iz svoje skromnosti molči, kadar bi moral govoriti? Potrebno je torej opazovati in govoriti, vendar pod pričujočo zavezo resnice.

Zorku Simčiču lahko samo pritrdimo: Ortega je univerzalen in aktualen, tudi za Slovenijo. Prav v našem času smo priča intenzivni instrumentalizaciji znanja in znanosti, ki je privedla tudi do nedavnega spora med visokošolskimi delavci in MVZT glede financiranja doktorskega študija. Ortega je tukaj kristalno jasn. Politika ali mišljenje o koristnem sicer predstavlja zdravo silo, »[č]e pa ta zagnanost za koristno postane osrednja "vrlina" naše osebnosti, ko bo šlo za iskanje resničnega, bomo nagnjeni k temu, da bi resnično

istovetili s koristnim. In prav to, istovetiti resnično s koristnim, je definicija laži. Imperij politike postane torej imperij laži.«

Prav zato se ne morem bolj strinjati z Ortego, ko pravi, da preprosto ni dopustno »*biti predvsem demokrat*«, kot pogosto slišimo iz ust politikov, da bi se ti prikupili množici. Ideja demokracije namreč ne izhaja iz načrta, ki bi bil *pred vsem*, ki bi izhajal iz zadnjega smotra človeka in bi ukinjal vsa nadaljnja vprašanja. Kot da je demokracija sama na sebi porok za etično delovanje. Demokracija je pravna forma, ki sicer uzakonja enakost, a se prav pod pretvezo plemenitega motiva odprave pravne neenakosti med ljudmi, pogosto izrodi v pravo nasprotje. Prijatelj pravice se namreč ne more ustaviti pri zagotavljanju enakosti pravic, ampak bo čutil enako potrebo po legitimaciji tistega, kar je neenakost med ljudmi. Kdor se namreč razburja, ko vidi, »*da so neenako obravnavani enaki, ostane pa neprizadet, ko so enako obravnavani neenaki, ta ni demokrat, ampak plebejec*.« Še huje pa je, ko se tovrstni demokrati pogreznejo v zagrenjenost, ki ne samo da seka glave najvišjih bilk, ampak zaradi sovraštva do nedosegljivega zrelega grozdja s ponosom izbere kislino. Enakost pred zakonom očitno ni dovolj, cilj je »*enakost vseh ljudi v talentu, senzibilnosti, delikatnosti in srčni globini*.«

Ortega Y Gasset je izjemno luciden, duhovit in neposreden pisec, ki v svoji družbeni diagnozi večkrat vstopa v dialog z naravoslovjem. Vselej teoretizira iz izkušnje življenja, svojega dela namreč ne posvečuje, zato se upira Aristotelu, ki, kot pravi Ortega, hoče iz boga narediti profesorja filozofije. Najprej je torej življenje in nato filozofija – vodilo, ki ga mnogi strastni misleci na bojnih črtah z utilitarizmom nemalokrat spregledajo.

José Ortega Y Gasset: Opazovalec.

Ljubljana: Družina, 2010.

Naključni prispevki:

- [Iz modrijanove zbirke: videz, ki \(skoraj\) zmeraj vara](#)
- [Vitomil Zupan: Pesmi s prostosti](#)
- [Sebastijan Pregelj: Na terasi babilonskega stolpa](#)
- [George Orwell: Poklon Kataloniji. Ljubljana: Modrijan, 2009.](#)
- [Sam D'Allesandro: Divja bitja \(Ljubljana: ŠKUC, 2010\)](#)